

CHANGES IN CONSUMPTION STRUCTURE AND SHOPPING PLACES IN TRADE

IEDZĪVTĀJU PATĒRIŅA STRUKTŪRAS UN IEPIRKŠANĀS VIETU IZMAIŅAS TIRDZNICĪBĀ

J. Jakubāne
RTU, Latvija

Lai gan pasaules ekonomikas attīstība pēdējos gadus ir būtiski palēninājusies, Latvijā turpinās diezgan strauja ekonomiskā izaugsme. Latvijā 2005.gadā ir bijuši straujākie tautsaimniecības izaugsmes tempi kopš neatkarības atgūšanas, kas ir arī vieni no straujākiem Eiropas Savienībā. Iekšzemes kopprodukta apjoms, salīdzinot ar 2004.g. ir pieaudzis par 10,2 procentiem. Tas nozīmē, ka būtiski ir pieaugusi uzņēmēju peļņa, iedzīvotāju algas un valsts iekasētie nodokļi. Līdz ar to arī straujāk Latvija tuvojas Eiropas Savienības vidējām ienākumu līmenim uz vienu iedzīvotāju. Ekonomikas ministrija prognozē IKP pieaugumu 2006.gadā vismaz 8,5% līmenī, neizslēdzot, ka izaugsme var būt arī par 10%. Izaugsmes pamatā ir augsts iekšzemes pieprasījums un spēja pielāgoties mainīgajiem ārējiem apstākļiem. Palielinoties darba samaksai, sociālajiem pārskaitījumiem un citiem ieņēmumiem, 2004. gadā manāmi ir pieauguši mājsaimniecību patēriņa izdevumi. Atbilstoši CSP Mājsaimniecību budžetu pētījumu datiem, tie gada laikā vidēji Latvijā pieauguši par 9,9% jeb Ls 9 mēnesī, rēķinot uz vienu mājsaimniecības locekli. Ņemot vērā patēriņa cenu pieaugumu, patēriņa izdevumu kāpums salīdzināmās cenās bija 6,8%. 2004. gadā mājsaimniecības rīcībā esošais ienākums uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, salīdzinot ar 2003. gadu, vidēji palielinājās par 17% un sasniedza 101,23 latus. Patēriņa cenu indeksa pieaugums šajā periodā bija mazāks – 6,2%, tādējādi iedzīvotāju pirktspēja vidēji cēlās par 9,7%. Straujāks rīcībā esošā ienākuma pieaugums nominālā izteiksmē bija laukos (12,4%), bet pilsētās rīcībā esošais ienākums pieauga par 11,4 procentiem. Mājsaimniecības patēriņa izdevumi vidēji valstī, rēķinot uz vienu mājsaimniecības locekli, 2004. gadā bija 114,08 latu mēnesī, par 12,58 latiem pārsniedzot rīcībā esošo ienākumu. Lielāki patēriņa izdevumi bija pilsētu mājsaimniecībās – 128 lati, bet lauku mājsaimniecībās patēriņa izdevumi bija ievērojami zemāki – 84,75 lati. Pēdējos gados stipri ir mainījusies arī pirktu preču struktūra – 1995. gadā 63% no mazumtirdzniecības apgrozījuma veidoja pārtikas preču mazumtirdzniecība. Šāda mazumtirdzniecības struktūra izveidojās apstākļos, kad 90. gadu sākumā strauji samazinājās iedzīvotāju rīcībā esošie reālie ienākumi. Pēc 1995. gada pārtikas preču īpatsvars kopējā mazumtirdzniecības apgrozījumā strauji samazinājās, un 2004. gadā tas bija par 29 % mazāks nekā 1995. gadā, t.i., 35%. Visām precēm kopā viens iedzīvotājs 2003. gadā vidēji mēnesī ir patērējis 62,1 latus, savukārt 2004.g. jau 117,4 Ls no tiem 2003.g.- 22,3 latus par uztura produktiem, 4,5 latus par alkoholiskiem dzērieniem, 1,8 latus par tabakas izstrādājumiem un 33,5 latus par nepārtikas precēm jeb saimniecības precēm. Mazo veikalu izzušana ir lielveikalu ekspansijas un patērētāju izvēles rezultāts. 2004. gadā, vairāk nekā par 20 % salīdzinot ar 2003. gadu, pieaudzis to apmeklētāju skaits, kuri izvēlas apmeklēt tirdzniecības centrus. Tas norāda uz pircēju ienākumu pieaugumu, jo lielveikalu psiholoģija ir tāda, ka ierodoties pēc pirmās nepieciešamības precēm, iepirkuma ratiņos ieguls arī tāda prece, kuru nebija plānots pirkt. Pircēju skaits tirdzniecības centros turpmāk palielināsies proporcionāli pirktspējas pieaugumam, jau tagad vismaz reizi nedēļā tirdzniecības centros iepērkas 73 % Rīgas un tās rajona iedzīvotāju.

Tirdzniecība kā nozare pastāvēs jebkuros laikos, jo pircējam kaut kur jāapmierina savas vajadzības pēc precēm. Mainīsies tikai prioritātes preču izvēlē un tirdzniecības vietās.